

Anahtar Sözcükler

Üstsöylem belirleyicileri, vurgulayıcılar, kaçınınsamalar, akademik yazma

Keywords

Metadiscourse Markers, boosters, hedges, academic writing

TÜRKÇE AKADEMİK METİNLERDE KAÇINSAMALAR İLE VURGULAYICILARIN KULLANIMI VE AKADEMİK YAZMA*

THE USAGE OF HEDGES AND BOOSTERS IN TURKISH ACADEMIC TEXTS AND ACADEMIC WRITING

• Özlem Dağ Tarcan

Öğr. Gör. Dr. Ankara Üniversitesi, Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi, otarcan@ankara.edu.tr, ORCID NO: 0000-0002-3558-7361

Öz

Üstsöylem (metadiscourse), yazarların okuyucu ile ilişki kurmak için kullandıkları araçlardır. Bu araçlar; söylemi düzenlemeye, okuyucuyu metne dahil etmeye ve yazarın tutumunu okuyucuya aktarmaya yardım etmektedirler (Zarei, 2011). Üstsöylem, bir söylemin ya da yazarın metnin içeriğine veya okuyucuya olan uzaklığını düzenlemek için kullandığı dilsel kaynaklardır (Hyland 2000). Bunu yaparken yazar, bir takım üstsöylemsel araçlar kullanmaktadır. Üstsöylem belirleyicileri (metadiscourse markers) olarak anılan bu araçlar, yazarın ortaya koyduğu metnin içeriği ile doğrudan ilişkili olmasa da yazarın, metnin alıcısı ile iletişim kurmayı amaçladığını ve metnin anlamsal içeriğini kavrama konusunda metin alıcısının ihtiyaçlarının farkında olduğunu göstermektedir. Üstsöylem belirleyicileri, etkileşimli (interactive) ve etkileşimsel (interactional) olarak iki ulama ayrılmaktadır. Etkileşimsel ulamın alt ulamlarından biri olan

Abstract

Metadiscourse are the tools the authors use to contact the reader. They help organize discourse, include the reader into the text, and convey the attitude of the author to the reader (Zarei, 2011). Metadiscourse is the linguistic sources used by a discourse or author to regulate the distance to the content of the text or the reader (Hyland 2000). In doing so, the author uses a number of metadiscourse tools. These tools, called metadiscourse markers which show that the author aims to communicate with the recipient of the text and is aware of the needs of the text recipient in understanding the semantic content of the text, even though it is not directly related to the content of the text that the author has revealed. Metadiscourse markers have two sub-category: interactive and interactional. One of the sub-title of the interactive tools is hedges. Hedges are the reflection of the author's comments on a decision and a proposal by perceiving alternative sounds

* Bu makale, 33. Ulusal Dilbilim Kurultayında 9 Mayıs 2019 tarihinde bildiri olarak sunulmuştur.

kaçınsamalar (hedges), yazarın, alternatif sesleri ve bakış açılarını algılayarak verdiği karar ve bir önerme hakkındaki yorumunu metne yansıtmıştır. Vurgulayıcılar (boosters) ise yazarın alternatif fikirleri, karşıt bakış açılarını kapattığı ve kendi kesinliğini ifade ettiği araçlardır.

Bu bağlamda bu çalışmanın konusu, Hyland (2005)'in ortaya koyduğu Üstsöylem Modeli temel alınarak Sosyal Bilimler alanında yazılmış Türkçe bilimsel metinlerde kullanılan kaçınsamaların ve vurgulayıcıların sıklıklarının saptanmasıdır. Derlem, ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanında yer alan ve 2010-2015 yılları arasında yayımlanan süreli yayınlardan (Sosyoloji Dergisi, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Türk Psikoloji Dergisi, Tarih İncelemeleri Dergisi, Felsefe Dünyası, Turizm Araştırmaları Dergisi, Dilbilim Araştırmaları Dergisi) rastlantısal olarak seçilmiştir. Toplamda 145.448 sözcükten oluşan bir veri tabanı incelenmiştir. Saptanan kaçınsamalar ve vurgulayıcılar, sıklık ve ki kare analizi ile değerlendirilmiştir.

and perspectives. Boosters are the tools that the author closes alternative ideas, opposing perspectives and expresses his own certainty.

In this context, the subject of this study is to determine hedges and boosters used in Turkish academic texts written in the field of Social Sciences based on the Hyland (2005)'s Metadiscourse Model. The data is randomly chosen from the periodicals (Sosyoloji Dergisi, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Türk Psikoloji Dergisi, Tarih İncelemeleri Dergisi, Felsefe Dünyası, Turizm Araştırmaları Dergisi, Dilbilim Araştırmaları Dergisi) in the ULAKBİM Social Sciences Database and has been published between 2010-2015. A database of 145,448 words in total was examined. The hedges and boosters were detected were evaluated by frequency and chi-square analysis.

Giriş

Üstsöylem (metadiscourse) kavramı, ilk defa 1959 yılında Zellig Harris tarafından ortaya atılmış ve “herhangi bir metinde, alıcının metni algılamasını sağlamak amacıyla yazarın ya da konuşucunun dil kullanımını alıcıya göre şekillendirme yolu” olarak tanımlanmıştır. Söz konusu kavram sonraları; Williams (1981), Van de Kopple (1985) ve Crismore (1989) gibi araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir (akt. Hyland, 2000). Yapılan çalışmalar ile üstsöylemsel belirleyicileri (metadiscourse markers) kullanarak yazarların ya da konuşucuların, metin alıcısının (interlocutor) algısını nasıl etkiledikleri açıklanmaya çalışılmıştır. Van de Kopple ve Crismore’un sınıflandırmalarından yola çıkarak Ken Hyland, yeni bir üstsöylem modeli ortaya koymuştur. İşlevsel bir üstsöylem kuramı olarak tanımladığı bu kuramda Hyland, kişilerarası ve metinlerarası özellikleri ön plana çıkarmaktadır (Hyland 2005).

Bu çalışma ile Hyland’ın üst söylem konusundaki önceki modellemelerini (1998, 1999, 2000) geliştirerek ortaya koyduğu yeni Üstsöylem Modeli (2005) temel alınarak sosyal bilimler alanlarında yazılan Türkçe bilimsel metinlerdeki vurgulayıcıların ve kaçınımsamaların kullanımlarına yönelik nicel ve nitel betimlemeler sunmak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda söz konusu çalışmanın amacı, Türkçe bilimsel metinlerde kullanılan kaçınımsamaların ve vurgulayıcıların saptanarak bu alt ulamların akademik yazmadaki etkilerinin betimlenmesidir.

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda çalışmanın sonraki bölümlerinde öncelikle çalışmaya dayanak oluşturan kuramsal çerçeveye yer verilecektir. Daha sonra çalışmanın yöntemi üzerinde durulacaktır. Sonrasında ise elde edilen bulgular aracılığıyla yapılan saptamalar sunularak kaçınımsamalar ve vurgulayıcılar örneklenecek ve değerlendirilecektir. Sonuç bölümünde ise yapılan saptamalar aracılığıyla ulaşılmış olan vargılar sunulacaktır.

1. Kuramsal Çerçeve

Üstsöylem, bir söylemin ya da yazarın metnin içeriğine veya okuyucuya olan uzaklığını düzenlemek için kullandığı dilsel kaynaklardır (Hyland 2000). Genellikle yazar tarafından, belli bir bağlamı paylaşan okuyucu topluluğunun, yazarın ürettiği metni anlayabilmesi ve söz konusu metnin, metin dünyasına girebilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bir başka tanımda ise üstsöylem; “yazarın, metinde ne söylemek istediğini belirginleştirmek için yaptığı gönderimler ve söylemi vurgulayarak ortaya koyduğu dilsel ve retorik manifestodur” şeklinde tanımlanmaktadır (Schiffrin 1980: 231). Bunu yaparken yazar, bir takım üstsöylemsel araçlar kullanmaktadır. Üstsöylem belirleyicileri (metadiscourse markers) olarak anılan bu araçlar, yazarın ortaya koyduğu metnin

içeriği ile doğrudan ilişkili olmasa da yazarın, metnin alıcısı ile iletişim kurmayı amaçladığını ve metnin anlamsal içeriğini kavrama konusunda metin alıcısının ihtiyaçlarının farkında olduğunu göstermektedir.

Hyland'ın (2000) da belirttiği gibi üstsöylemin kullanımı, sadece, bir yazarın herhangi bir metni tutarlı ve metin alıcısı tarafından anlaşılabilir hale getirme becerisi ile sınırlandırılmaz; bu kullanım aynı zamanda yazarın, bir metni, belli bir bağlamla ilişkilendirme ve metin yazarı olarak kendi kişiliğini, saygınlığını, okuyucuya olan duyarlılığını ve vermek istediği mesajla olan ilişkisini de metne aktarabilme becerisi ile ilişkilendirilmektedir.

Hyland (2005) üstsöyleme dair işlevsel bir model önerisinde bulunmaktadır. Bu yeni sınıflandırma; üstsöylemi yazarın metne, yazara ve okura gönderimde bulunduğu bir araç olarak kabul etmektedir. Bu modele göre üstsöylem etkileşimin iki boyutundan oluşmaktadır:

1. Etkileşimli (Interactive) Boyut: Bu boyut yazarın, okurun katılımının farkında olduğu, okurun olası bilgisini, ilgisini retorik beklentilerini ve işleme yeteneklerini düzenlediği yolları açıklamaktadır. Yazarın amacı, metni okurun gereksinimlerine göre şekillendirmek ve sınırlandırmak, savları düzenlemektir. Böylece okur, yazarın bilinçli amacını ve yorumunu değerlendirebilecektir. Bu nedenle bu ulamdaki kaynakların kullanımı deneyimlerden çok söylem düzenlemesine gönderimde bulunmaktadır.

2. Etkileşimsel (Interactional) Boyut: Bu boyuttaki temel amaç, okuyucuyu metne dahil etmektir. Bu araçları kullanarak yazar, kendi mesajını metne dahil etmekte ve yorumlar yaparak okurla etkileşim sağlamaktadır. Yazarın amacı, kendi bakış açısını okura açıklamak ve okuyucuları metnin farklı noktalarına götürerek onları metne dahil etmektir. Bu, yazarın metin sesidir (text voice) ya da kişisel olarak okurla iletişimde bulunma yoludur. Bunu yaparak yazar, kendini açıkça okuyucuya hissettirir ve kendi yargılarını, okuyucuya geçirmek ister. Bu araçları kullanarak yazar, okuyucuyu metin dünyasına dahil eder ve onların söyleme katkıda bulunmasına fırsat verir. Bunu da okuyucuların, hem önermesel bilgisini hem de artalan bilgisini, yazarın bakış açısı doğrultusunda yönlendirerek yapar. Bu araçlar; yazarın bilgi dünyası ile değerlerini ilişkilendirerek, metindeki önermeleri bir araya getirerek, okuyucuların dikkatlerini çekerek, akıllarındaki belirsizlikleri gidererek ve metni yorumlamaları konusunda onlara rehberlik ederek bir metindeki kişileştirme seviyesinin kontrol edilmesine yardım ederler. Söz konusu araçların benzer fikirleri kısıtlamak ya da genişletmek için sezdirme, bilgilendirme, meydan okumak ya da alternatif sunmak, potansiyel olarak farklı pozisyonlar yaratmak gibi işlevleri vardır. Hyland (2005)"teki bu ayırım, şu şekilde tablolaştırılmıştır:

Tablo 1: Hyland'ın Üstsöylem Kuramı (Hyland, 2005)

Ulam	İşlev	Örnekler
Etkileşimli	Okuyucuyu metin boyunca yönlendirmeye yardımcı olur.	Araçlar
Bağlayıcılar	Ana tümceler arasındaki ilişkileri ifade eder.	<i>Yani; ama; böylece; ve</i>
Çerçeve belirleyiciler	Söylem eylemlerine, dizilerine ve sahnelerine gönderimde bulunur.	<i>Sonunda, sonuç olarak, amacım</i>
Metniçi belirleyiciler	Metnin bir diğer bölümündeki bilgiye gönderimde bulunur.	<i>Yukarıdaki gibi, bakınız şekil 1.1, 2. bölümde</i>
Tanıtlayıcılar	Diğer metinlerdeki bilgilere gönderimde bulunur.	<i>A'ya göre, B..... şeklinde açıklar.</i>
Kod çözümleyiciler	Önermesel anlamları ayrıntılandırır.	<i>Şöyle ki, örneğin, ... gibi başka bir deyişle</i>
Etkileşimsel	Okuyucuyu metne dahil eder.	Araçları
Kaçınsamalar	Sorumluluğu ve açık diyalogları kısıtlar.	<i>Belki, olası, mümkün, yaklaşık olarak, olabilir</i>
Vurgulayıcılar	Kesinliği ya da yakın diyalogları güçlendirir.	<i>Aslında; kesinlikle; .... açıktır.</i>
Tutum belirleyicileri	Önermeye yazarın tutumunu gösterir.	<i>Maalesef, katılıyorum, beklendiği üzere</i>
Kendini anma	Yazar(lar)a olan açık gönderim	<i>Ben; biz; benim; bizim</i>
Bilgi açısından sorumluluk belirleyicileri	Okuyucuyla olan ilişkiyi açıkça inşa eder.	<i>Not; düşünün; göreceksiniz</i>

Etkileşimsel araçların alt ulamları olan kaçınsamalar ve vurgulayıcılar, bu çalışmanın sınırlılıkları dahilindedir. Budoğrultuda etkileşimsel araçlar, yazarın metnin okuyucuları ile iletişime geçerek, onları onaylayarak, dikkatlerini çekerek, belirsizlikleri tanıyarak ve yorumlamalarına yönlendirme yaparak metindeki öznelliğinin ve varlığının düzeyini belirlemesidir. Ancak bu araçlar, sadece yazarın görüşlerini açıkladığı araçlar değil aynı zamanda metin alıcılarının da konularına bağlı olarak toplumsal olarak ilişkilerini de gösteren araçlardır.

Kaçınsamalar (hedges); yazarın, alternatif sesleri ve bakış açılarını algılayarak verdiği karar ve bir önerme hakkındaki yorumunu metne yansıtmadır. Kaçınsamalar, sunulan bilginin, bir olgudan çok bir fikir olduğunu ortaya koyarak bir durumun öznelliğini vurgulamaktadır. Yazarlar, bir önermeye ne kadar ağırlık verdiklerini hesaplamak; bir önermenin kesinlik ya da gerçeklik derecesini düşünmek zorundadırlar. Yazarın, kesin bilgidan çok olasılıkları nedenleri ile birlikte aktarma çabasına dayanan durumlardır. (*Belki, olası, yaklaşık olarak, gibi ...*)

Kaçınsamalar, önermelerin gücünü azaltmak ya da çoğaltmak için kullanılan iletişimsel stratejilerdir. Akademik yazmadaki önemleri, hem epistemik hem de duyuşsal anlamları iletmek için uygun retorik ve interaktif söylem biçimine katkıda bulunmaktır. Böylece sadece yazarın, bir önermenin doğruluk derecesindeki payını değil aynı zamanda o yazarın, okuyucuya olan tutumunu da belirler.

Kaçınsamalar, yazarın değerlendirmelerindeki açık sınırlamalar ile yazarın sunduğu iddiaları bir anlamda zayıflatır. Bu kullanımlar kimi zaman şüphe de içerebilir ve sunulan bilginin, kanıtlanmış bir doğrudan ziyade sadece bir fikir olduğunu gösterebilir. Ayrıca saygı, tevazu ve incelenen diğer bilim insanlarına saygı da taşıyabilir.

Metinde verilecek olan bir savın tasarımında okuyucu kaynaklı görünüş özelliğiyle üzerinde en çok çalışılan konulardan biridir. Myers (1989), akademik metin yazarlarının kaçınsamaları kullanarak kabuledilebilirliği zorlayıp ve kendi çalışmasına meydan okuyup diğer araştırmacıların yeni iddialarının potansiyel tehditlerini minimize ettiğini söylemektedir. Kişilerarası yükümlülükleri azaltmasının yanı sıra kaçınsamalar, bir iddianın olası çürütülmesini ve olası negatif sonuçlarının abartılmasını en aza indirme yolu olarak görülmektedir (Hyland, 1996). Kaçınsamaları kullanarak vaatlerini sınırlayan yazarlar, iddialarına dair bir değerlendirme sunarlar, aynı zamanda iddialarının taşıdığı gerçeklik ve kesinlik derecesini doğrularlar. Kaçınsamalar, kesin bir bilgi vermekten çok makul bir uslamaya dayanan önermelerdir (Hyland, 1998).

Kaçınsamalar, bir dizi sözcüksel öbekler ya da tümceler vasıtasıyla bir tür epistemik uyum ifade etmek için “kipsel olarak uyumlu” öbekler meydana getirmeye eğilimlidir (Lyons, 1977). Bunun yanı sıra yazarın farklı retorik etkiler yaratmak istediği noktalarda söylemi esnetmek için birlikte de kullanılabilirler. Ayrıca sadece fikirlerle değil aynı zamanda yazarın önermelerine ve okuyucuya olan tutumu ile ilgili önermelere de dikkat çekerler (Halliday, 1994). Bilginin sosyal paylaşımına ve yazarın, okuyucuyu kendi iddiasının doğruluğuna ikna etme çabalarına da büyük katkıda bulunurlar.

Vurgulayıcılar ise yazarın; alternatif fikirleri, karşıt bakış açılarını kapattığı ve kendi kesinliğini ifade ettiği araçlardır. Vurgulayıcılar, yazarın potansiyel olarak karşıt pozisyonları bildiğini ama bu karşıtlığı genişletmektense daraltmayı seçtiğini göstermektedir. Olası alternatifleri kapatarak

vurgulayıcılar, kesinliği vurgular ve okuyucu ile konunun birlikteliğini işaretleyerek bir dayanışma oluşturur; diğer seslere karşı ortak bir pozisyon alır. Kullanımları ile bir önermeyi desteklerler; bunu yaparken de yazar, aynı sonuçlara dikkat çekip benzer deneyimleri vurgular. Bir metindeki vurgulayıcıların ve kaçımamaların dengesi, yazarın alternatiflere karşı ne kadar istekli olduğunu göstermektedir ve metin içeriğinin anlaşılmasında ve okuyucuların saygısını kazanmada önemli rol oynar. (*aslında, kesinlikle, açıkça ...*)

Vurgulayıcılar, yazarların inançlarını ortaya koyar ve önermelere güvenilirlik katar, aynı zamanda yazarın tutumu için güçlü bir iddia ortaya koyar. Etkili bir biçimde okuyucu ile katılım ve dayanışma ilişkisi kurar. Bunu da paylaşılan bilgiyi ve alan üyeliklerini vurgulayarak ve okuyucu ile doğrudan ilişkiye geçerek yapar.

Vurgulayıcılar ilk bakışta uzlaşmacı ve savunmacı bir taktik gibi görünmektedir. Önermelerin gücünü vurgulamakta ve yargılara olan bağlılığı göstermektedir. Bunu yaparken de yazarın görüşlerini açıkça belirtmekte ve okuyucunun değerlendirme alanını kısıtlamaktadır. Ancak vurgulayıcılar, stratejik olarak yazarlara, alandaki diğer bilim insanları ile çatışma, kişilerarası birlikten etkilenme ve bir alandaki grubun üyesi olma izni vermez.

Vurgulayıcılar, dil kullanımının kişilerarası görünümüdür: yazarların, araçlarını değerlendirmek ve okuyucu ile iletişim kurmak için kişisel olarak kendi söylem akışlarını kesintiye uğrattırırken kullandıkları karmaşık metinsel işaretlerdir. Bir metinde olmaları ya da olmamaları tamamen söylemsel bir seçimdir. Araştırmacılar, kendilerini metinlerinde açık bir yazar varlığı ile ya da dilsel olarak varlıklarını baskılayarak çok ya da az bir biçimde ortaya koymayı tercih edebilir. Bu seçimler, kişisel faktörlerle belirlenir: örneğin özgüven ve deneyim gibi. İletişime dair bütün eylemler sosyal bağlamlarda gerçekleşmektedir ve bu bağlamların etkisini taşımaktadır. Akademik yazmada seçimler, sosyal olarak şekillenmekte ve alanların söylem biçimlerinin sunduğu olanaklarla biçimlenmektedir. Bu bağlamda, vurgulayıcıların kullanımında dört önemli belirleyici vardır:

- Yazarın varlığı (*writer presence*)
- Öznellik (*subjectivity*)
- Kişilerarası uzlaşma (*interpersonal engagement*)
- Yazar sorumluluğu (*writer commitment*) (Hyland, 1998).

2.1. Akademik Yazma ve Üstsöylem

Yazma eylemindeki temel amaç iletişim kurmaktır, bu yüzden sadece bilgi vermek, fikirleri ya da duyguları ya da bir çalışmanın sonuçlarını aktarmak için yazmak çok yeterli bir

eylem değildir. Metin, okuyucunun metni takip edebilmesi için bazı iletişimsel görünüşleri de kapsamalıdır. Okuyucuları metne dahil edebilmek için yazarlar, örneğin üstsöylem (metadiscourse) öğeleri gibi belli araçlar kullanabilirler. Üstsöylem, yazarın, metnin içeriği ve okuyucu arasındaki ilişkiyi (ki bu ilişki metinsel boyuttur) uyarlamadaki rolünü yönetmesine yardım etmektedir. Metinsel ilişkiden kasıt, bir metnin tutarlılığını (coherence) ve düzenini sağlamak için söz konusu metnin nasıl dikkatli bir şekilde kodlandığı ile ilgilidir ve metinsel ilişki de kişilerarası olarak düşünülmektedir; diğer bir deyişle, metinsel ilişki yazarın, okuyucuya karşı tutumunu ve kişisel tepkilerini ifade etmesine yardım etmektedir (Halliday, 1994). Bunun yanı sıra üstsöylem araçları, yazarın ya da okuyucunun sorumluluk derecesini, yazarın kendi düşünce eylemine yaptığı gönderimleri, metin düzenini ya da okuyucunun okuma ve anlama eylemini de yansıtmaktadır (Zarei, 2011).

Üstsöylem araçlarının kullanımı, türlerin içsel olarak farklılaşmasının ve diğer türlerle ilişki kurmasının bir yoludur. Akademik yazma, ortak elementlerin paylaşıldığı ve üstsöylem kullanımı açısından da farklılaşan bir türdür. Bu türde genellikle tek bir savın olduğu düşünülür çünkü bu tür kesin bilgiye ve deneysel kanıtlara dayanmaktadır. Akademik yazmada okuyucuyu ikna etmek ancak metodolojilere, tarafsız gözleme ve bilinçli bir bilgi sunumuna bağlıdır. Çünkü akademik yazmada okuyucular, sadece gerçek olanı beklerler ve bu anlamda bilgi garanti altındadır (Hyland, 2005).

i. Üstsöylem söylemin önermesel görünüşlerinden uzaktır:

Yazarın bir şeyler söylemek için seçtiği yollar, okuyucu tarafından nasıl algılanacağı yönündeki beklentileri doğrultusunda şekillenmektedir. Metnin asıl amacı okunmaktır; yazarın okumadaki bu tahmini, metin yapısında nasıl kurgulanacağını ve yazarın metin içindeki yerini etkilemektedir. Dil kullanımıyla ilgili bu görünüşlerde iki ayrım dikkati çekmektedir. Bu ayrım iki varlığa gönderimde bulunmaktadır: dış dünyadaki şeyler ve söylemdeki şeyler, yani önermeler ve üstsöylem.

Bu ayrım, hem kuram oluşturma hem de inceleme için önemli bir başlangıç noktasıdır. Ama bu araştırmacılara hangisinin önermesel, hangisinin önermesel olmadığına ilişkin doğru bir tanımlama vermemektedir. Bu da üstsöylem araçlarını saptamak için önermesel boyut ya da içerik ayrımının yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu durum, Sinclair (1981)'in söylem düzlemleri ile açıklanabilir. Bu bakış açısı, dilin nasıl işlediğine dair dinamik bir bakış açısı sunarak bir metni, metin araçlarını düzenleyerek ve okuyucunun metni nasıl anlayacağına ilişkin tahminler yaparak nasıl oluşturduğumuzu açıklamaktadır. Sinclair (1981), dilin önermesel, bilgisel düşünsel ve ilişkisel (*transactional*) olarak ayrımı yerine okuyucuyu ön planda tutmaktadır. Bu da yazarın,

okuyucu için dünyayı anlamlandırmasının yapılanışı ve şekillenişinde dilin çok önemli bir rolü olduğunu göstermektedir.

Akademik metinlerdeki üstsöylemi açıklamak için bir başlangıç noktası olması açısından önermesel içerik-üstsöylem ayrımının yapılması gerekmektedir. Akademik metinler, genellikle kendilerinden başka konularla da ilgili olabilirler. Okuyucuları; dünyadaki eylemler, konular, insanlar ya da bazı düşünceler hakkında ikna etmek için ya da yazarın akademik iddialarını ortaya koymak için bilgilendirirler. Aynı şekilde, her metnin büyük bir kısmı dünyayla ilgili değil, içyapısı ve okuyucuları ile ilgilidir. Bu, basitçe önermesel içerik tarafından desteklenen metnin ikincil anlamıdır ama önermesel içerik tarafından aktarılan anlamı tutarlı, mantıklı ve ikna olunabilir kılmaktadır.

Bir metinde hem önermesel hem de üstsöylemsel elementler birliktedir. Her bir element kendi içeriğini yansıtmaktadır: biri dünyayla ilgilidir; diğeri ise metin ve metnin alıcısı ile. Önermesel söylem gibi üstsöylem de belli bir durumda, yazarın amaçlanmış anlamını, mesajın bir parçasını taşımaktadır.

Önermesel söylem gibi üstsöylem de yazarın niyetini aktarmaktadır. Başka bir deyişle üstsöylem, sadece önermenin bir açıklaması değil iletişim sürecinin bir bütünleyicisidir. Metnin önemli bölümlerini düzenleyen bir ipucu değil metni bağlamıyla ilişkilendiren, okuyucunun gereksinimlerini, metni anlamasını, var olan bilgisini ve metinlerarası deneyimlerini ve ilişkili statüleri dikkate alan anlamın önemli bir birimidir. Bu nedenle üstsöylem, farklı topluluk ya da grup üyelerinin kullandığı stratejileri karşılaştırma olanağı vermesiyle yazarın konu durumuyla ve okuyucu ile olan ilişkisini incelemede önemli bir içeriktir.

ii. Üstsöylem terimi, yazar-okuyucu etkileşimlerini barındıran bir metnin görünümüne gönderim yapmaktadır:

Üstsöylemin bu ikinci ilkesi, başarılı bir iletişim için etkileşimleri güçlendiren bir gereklilik olarak görülmelidir. Çünkü bütün üstsöylem, okuyucunun bilgisini, metinsel deneyimini ve işleme gereksinimini karşılayan kişilerarası bir işlemdir. Bu da yazarın retorik görünümlele bunu başarmasını sağlamaktadır (Hyland ve Tse, 2004).

Ancak üstsöylemi, metinsel işlevden ayırmak zordur. Çoğu metinsel üstsöylem bağlaçlarla (*yani, çünkü, ve ...*), belirteçlerle (*öncelikle, sonradan, bu nedenle ...*) ve onların metaforik ya da açıklama ifadeleriyle (*sonuç olarak, öte yandan, tabii ki...*) gerçekleşmektedir. Ama metinsel üstsöylemin diğere özellikleri gibi bu bağlayıcı ilişkiler de tümcecikler arasında ya deneyimsel veya kişilerarası ya önermesel veya etkileşimsel anlamlara yönlendirmeleri belirtebilir. Düşünceler

arasındaki bağlantıları açıklayan bağlaçlar, bizim dünyaya yönelik düşünsel konumlandırmamızı ya da kişilerarası konumlandırmayı da oluşturan ve sürdüren metinsel araçlardır. Bu metinsel araçlar, söylemin mantığını oluşturmaktadır ve önermesel anlamı verme, ayrıntılandırma ya da geliştirme işlevi görmektedirler. Dolayısıyla farklı metin türlerinde aynı bağlaçlar *düşünsel* ya da *etkileşimsel* olarak işlev görebilir. Bunun yanı sıra bağlaçlar okuyucunun beklentilerini, rolünü da paylaşan araçlar olarak kişilerarası işlev de görebilir. Sonuçta metinsel araçlar, dünyayla ilgili ifadeleri önermeler aracılığıyla; okuyucuyla ilgili ifadeleri de üstsöylem aracılığıyla söyleme yansıtarak metni düzenler. Bu iki işlev birbirinden bağımsız olarak işlemez.

Sonuçta yazarın kendisi ve okuyucunun farkındalığıyla ilişkili olarak bir metinde birimler arasındaki ilişkiler ve bağlantılar açık işaretlemeyi göstermektedir. Metne, okuyucuya ya da iletiye gönderimde bulunarak okuyucunun ne bildiğine dair tahminlerde bulunarak yazar söylem bağlamına olan duyarlılığını belirtmektedir. Bu bağlamda metinsel üstsöylem, metnin kişilerarası özelliğinin bir başka görünümüdür. Yazar tarafından okuyucunun anlamasına yardım edecek, okumasını yönlendirecek düzenlemeler ve ilişkilere dair alınan kararlarla ilgilidir. Metinsel-kişilerarası kategorileştirme, Halliday (1994)'in görünürde üç bölümden oluşan üst işlevlerine dayanmaktadır. Buna göre; bir metnin düşünsel elementleri, bizim dünyayı anlamaya yönelik deneyimlerimiz ve metinsel-kişilerarası işlevler bu üç bölümü oluşturmaktadır.

Özetle, akademik metinlerde bilgi, farklı şekillerde sunulabileceği için metinsel ve kişiler arası üstsöylem ayrımı yapmanın bir yardımı olmayacaktır. Bunun yerine metinsellik, söylemin algılanmasının genel bir özelliğidir. Bir yapıdaki elementler arasındaki ilişkilerin açık gösterimi, yazarın, yazarken kendi ve okuyucuyu farkındalığı ile ilgilidir. Metne, okuyucuya ya da mesaja gönderim yaparak yazar, söylemin içeriğine olan duyarlılığını göstermekte ve okuyucunun ne bildiği ya da yazarın sunduğu bilgiye nasıl karşılık vereceği konusunda tahminler yapmaktadır. Genel olarak metinsel üstsöylem denen şey, aslında yazar tarafından belli ilişkilerin, okuyucunun bakış açısını düzenlemek, okuyucuya rehberlik etmek ve onları yazarın tercih ettiği yorumlar konusunda bilinçlendirmek için bazı araçların ön plana çıkarılmasına dair verilen kararların bir sonucudur (Dağ Tarcan, 2019).

iii. Üstsöylem metin dışı ilişkileri, metin içi ilişkilerden ayırır:

Metinsel birimler bağlamlarına göre ya kişilerarası ya da önermesel amaca yönelik gerçekleşmektedir. Bu durumda söylemdeki temel işlevlerine göre bir ayrım yapılması gerekmektedir. Bu da üstsöylemin üçüncü ilkesine yani iç ve dış gönderimler arasındaki farklılığına işaret etmektedir.

Bağlayıcı birimler, bir açıklamada ya bağlantı aşamaları (*connect steps*) olarak işlev gördükleri (söylemi bir sav olarak düzenledikleri) için ya da metin dışındaki dünyayı etkinliklerle bağladıkları (olaylar dizisini deneyim olarak yeniden sundukları) için bu ayrımın açık bir örneğini sunmaktadır (Martin, 1992). İç ilişkiler olayları birbirine bağlamaktadır ve sadece iletişimseldir. Dış ilişkiler ise bu durumlara gönderimde bulunmaktadır. Söylemin işlevi, söylemin iç ilişkilerine gönderimde bulunmaya ya da dış dünyadaki olayları sıralama araçlarının kullanımıyla gönderimde bulunmaya önem vermektir. Bu kaynaklar, savın düzenlenmesini ve etkileşimin nasıl düzenlendiğine ilişkin okuyucuyu bilgilendirmeye ya da özel bir süreçte olayların nasıl adımlandığını gerçek dünyayla ilişkilendirerek açıklamayla da sağlayabilir.

Bütün bunlar ışığında akademik yazmada üstsöylem belirleyicilerinin işlevi ve kullanımı yadsınamaz bir önem taşımaktadır ve ayırıcı özellik taşımaktadır.

2.2. Türkçe Bilimsel Metinler Üzerine Yapılan Üstsöylem Çalışmaları

Türkçe bilimsel metinler üzerinde yapılan çalışmalara baktığımız zaman ise karşımıza ilk olarak Uzun (2002) çıkmaktadır. Bu çalışmasında Uzun, Türk yazarlar tarafından yazılmış bilimsel makaleleri Hyland (1998)'e göre incelemiştir. Yine Zeyrek (2002)'de de Psikoloji alanında yazılmış olan bilimsel metinlerdeki üstsöylem belirleyicileri üzerinde durulmuştur. Fidan (2002)'de ise Dilbilim, Psikoloji ve Tıp alanlarında yazılmış bilimsel metinlerdeki üstsöylem belirleyicileri üzerine bir betimleme yapılmıştır. Kan (2016) ise dil öğretimi ve edebiyat alanlarında üretilen yirmi bilimsel metin üzerine yapılandığı derlemi kullanarak etkileşimsel üstsöylem belirleyicini betimlemiştir. Ünsal (2008)'de ise fen bilimleri ve sosyal bilimler alanlarında yazılan İngilizce bilimsel metinlerde kullanılan üstsöylem belirleyicilerinin görünüşleri ortaya konmuştur. Dağ Tarcan (2017)'de sosyal bilimler alanındaki farklı disiplinlerden seçilen bilimsel metinlerde kullanılan etkileşimli üstsöylem belirleyicileri saptanmaya çalışılmıştır. Yine Dağ Tarcan (2020)'de Türkçe Akademik Metinlerde Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanımı akademik yazma bağlamında tartışılmıştır. Akbaş (2012)'de yine yüksek öğrenim gören öğrencilerin akademik metinler, Esmer (2018)'de ise ikinci dil olarak Türkçe öğrenen öğrencilerin ürettikleri Türkçe metinler üzerinde durulmuştur.

3. Yöntem

Bu çalışmanın derlemi oluşturulurken ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanında yer alan farklı disiplinlerdeki, 2010-2015 yılları arasında yayımlanan süreli yayınlardan (*Sosyoloji Dergisi, Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, Türk Psikoloji Dergisi, Tarih İncelemeleri Dergisi, Felsefe Dünyası, Turizm Araştırmaları Dergisi, Dilbilim Araştırmaları Dergisi*) rastlantısal olarak makaleler

seçilmiştir. Her bir disiplin için ortalama 20 bin sözcük olması öngörölmüş, toplamda 145.448 sözcükten oluşan bir derlem incelenmiştir. Derlemin değerlendirmesinde nitel ve nicel araştırma teknikleri kullanılmıştır

Derlem incelenirken iki aşamalı olarak analiz yapılmıştır. İlk aşamada, alanyazınında yapılan çalışmalar incelenmiş ve söz konusu bu çalışmalarda üstsöylem belirleyicisi olarak nitelendirilen öğeler, seçilen metinlerde taranmıştır. Tarama işlemi Antconc 3.5.0 yazılımı ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra derlemi oluşturan makaleler tümce tümce ayrılarak iki uzman tarafından tek tek okunmuş ve üstsöylem belirleyicisi olabilecek öğeler işaretlenmiştir. Yazılımla ve elle yapılan bu taramalar sonrasında elde edilen liste, iki uzman tarafından yeniden değerlendirilerek listedeki öğelerin üstsöylem belirleyicileri ölçütlerine uygunluk taşıyıp taşımadıklarına karar verilmiştir.

Araştırmanın sayısal verileri, (IBM) SPSS Statistics 23 ve Microsoft Excel 2016 programları kullanılarak analiz edilmiştir. Dağılım ve sıklık grafikleri Excel’de oluşturulmuştur. Sonrasında Türkçe bilimsel makalelerde kullanılan üstsöylem belirleyicilerinin sıklık analizlerine ve dağılımlarına yer verilmiştir. Sıklık dağılımı, bir örnekten alınan bir veya daha fazla değişkenin değerlerinin sıralamasıdır. Bu doğrultuda üstsöylem belirleyicilerinin alt ulamlarından olan kaçınınsamalar ve vurgulayıcıların sıklık dağılımına yer verilerek Sosyal Bilimler alanında yazılan bilimsel makalelerde kullanılan bu alt ulamlar saptanarak değerlendirilmiştir.

4. Bulgular

Daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak açıklanan söz konusu derlem incelendiğinde genel olarak Sosyal Bilimler alanında yazılan bilimsel metinlerde kullanılan Etkileşimsel Üstsöylem Belirleyicilerinin dağılımı Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2: Etkileşimsel Üstsöylem Belirleyicilerinin Dağılım Sıklıkları

Etkileşimsel Üstsöylem Belirleyicileri		Toplam Sözcük Sayısı İçindeki Etkileşimli Belirleyici Yüzdeleri (%)
Kaçınınsamalar	263	0,18
Vurgulayıcılar	153	0,11
Tutum Belirleyicileri	316	0,22
Kendini Anma	280	0,19
Bilgi Açısından Sorumluluk Belirleyicileri	1356	0,93
Toplam Etkileşimli Belirleyici Sıklığı	2364	1,63
Toplam Sözcük Sayısı	145.448	

Çalışmanın sınırlılıkları dahilinde olan Kaçınımlar alt ulamı incelendiğinde bu alt ulamın, diğer alt ulamlardan sonra dördüncü sırada geldiği görülmektedir

Bu bağlamda araştırmanın derlemi incelendiğinde gözlemlenen Kaçınımlardan bazıları aşağıdaki örneklerde verilmiştir:

Örnek:

- (1) Bu durumda, bu çalışmanın kapsamında varılabilecek sonuç şudur: KA'nda -mAll ekinin konuşma dilini yansıtan metinlerde görülmemesinin nedeni, bu ekin dilbilgiselleşme sürecinin henüz tamamlanmamış olması **olabilir**.
- (2) Bu boylamsal araştırmadaki bulgular dünyanın diğer felaket bölgelerinde yapılan araştırmalarla tutarlıdır. Bir başka deyişle **bazen** TSSB kronik bir seyir alabilmekte ve yıllarca sürebilmektedir (Gren ve ark., 1994; Green ve ark., 1990).
- (3) Bilhassa del Monte ve Velasco üstünde yoğunlaşan bu suçlamalar, **muhtemelen** yaşanan hayal kırıklığının sorumluluğunu üstlenmek istemeyen komutanlardan kaynaklanmaktaydı.

(1) numaralı örnekte yazar, kaçınıma kullanarak (*olabilir*) ulaştığı sonucun tek sonuç olmayabileceğini vurgulayarak okuyucuları konu hakkında farklı fikirlere yönlendirmektedir. (2) ve (3). örneklerde ise yazarlar, kanıtlanmış bir bilgiden ziyade kendi bilgilerini sunmakta olduklarını göstermektedirler.

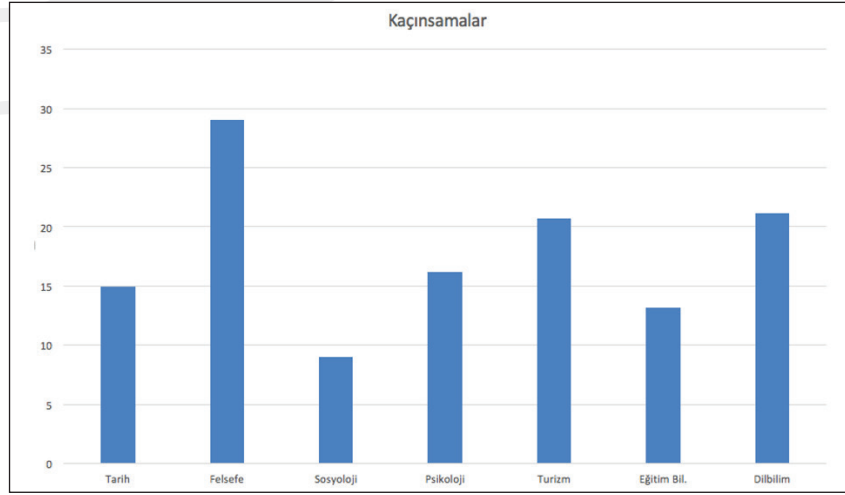
Bu bağlamda, derlem incelendiğinde Kaçınımların disiplinler bazında kullanımına yönelik sıklık analizi Tablo (3)'te görülmektedir:

Tablo (3): Kaçınımların Sıklık Dağılımı

	Kaçınımlar	Toplam Sözcük Sayısındaki Sıklık Değeri (%)
Tarih	32	0,15
Felsefe	61	0,29
Sosyoloji	18	0,09
Psikoloji	33	0,16
Turizm	43	0,21
Eğitim Bil.	27	0,13
Dilbilim	45	0,21
Toplam Sözcük Sayısı	145.448	

Tablo (3) incelendiğinde kaçınınsamaların en yüksek sıklıkla kullanıldığı alanın FELSEFE olduğu söylenebilir. Kaçınınsamaları en düşük sıklıkla kullanıldığı alan ise SOSYOLOJİ olarak görülmektedir. Epistemik ve duyuşsal anlamları iletmek amacıyla uygun retorik ve interaktif söylem biçimine katkıda bulunmak için FELSEFE alanında kaçınınsamalara çok yüksek oranda başvurulurken SOSYOLOJİ alanında çok düşük oranda başvurulduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Grafik (1)'de bu durum ayrıntılı olarak görülmektedir:

Grafik (1): Kaçınınsamaların Disiplinlerarası Kullanım Sıklığı

Etkileşimsel üstsöylem belirleyicileri arasında en düşük kullanım sıklığına sahip olan alt ulam ise **Vurgulayıcılar**'dır. Bu bağlamda araştırmanın derlemi incelendiğinde gözlemlenen Vurgulayıcılardan bazıları aşağıdaki örneklerde verilmiştir:

Örnek:

- (4) Sınıf bilinci, sınıf ideolojisi, sınıf çıkarı ya da sınıf çatışması üstüne söyleyecek çok az şeyi olan Foucault ise, genel bir iktidar kuramı geliştirmeyi **kesinlikle** reddetmektedir.
- (5) Bu nedenle, dil eğitimi ve öğretimi de bu süreçlerin en az anlam ve zaman yitimi, en az yapısal, dilsel bozuklukla üretimi gerçekleştirip, bildirişim, iletişim kurmak, bilimsel, sanatsal anlamları anlatmak; anlatılanları da anlamak gücüne dönük düzenlenmeler yapılmasını **gerekli kılmaktadır**.
- (6) Ahmet Cevdet Paşa yaşamı boyunca **asla** sıradan bir devlet adamı olmamıştır. O, duyguları ile Osmanlı ve İslamcı, düşünceleri ve çalışma metodu ile batıcı bir kimliğe sahiptir.

Örneklerde de görüldüğü gibi, yazarlar vurgulayıcıları kullanarak savundukları önermelerin kesinliğini ve gücünü artırmayı amaçlayarak okuyucuyu ikna etmeye çalışmaktadırlar.

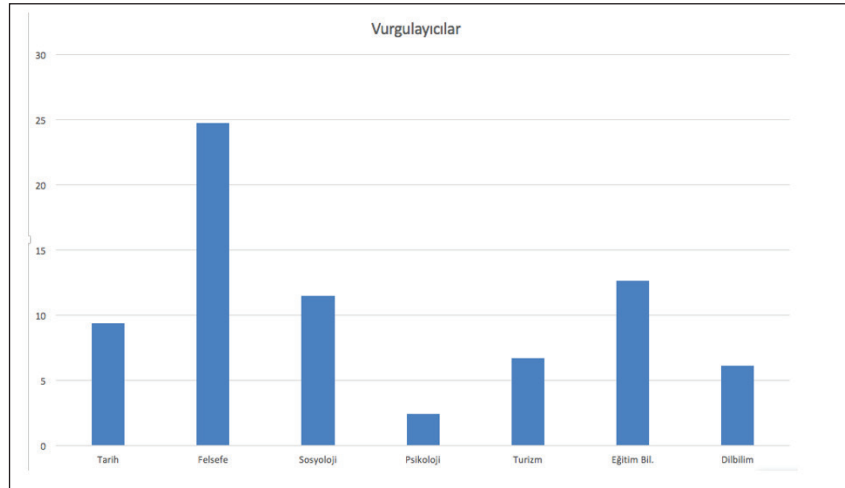
Bu bağlamda, derlem incelendiğinde Vurgulayıcıların kullanımına dair ki kare analizi Tablo (4)'te görülmektedir:

Tablo (4): Vurgulayıcıların Sıklık Dağılımı

	Vurgulayıcılar	Toplam Sözcük Sayısındaki Sıklık Değeri (%)
Tarih	20	0,09
Felsefe	52	0,25
Sosyoloji	23	0,12
Psikoloji	5	0,03
Turizm	14	0,07
Eğitim Bil.	26	0,13
Dilbilim	13	0,06
Toplam Sözcük Sayısı	145.448	

Yukarıda da belirtildiği gibi, etkileşimsel üstsöylem belirleyicileri arasında en düşük sıklıkla kullanılan belirleyici Vurgulayıcılardır. Tablo (4)'deki sıklık dağılımından yola çıkarak vurgulayıcı kullanımının FELSEFE alanında en yüksek sıklığa sahipken PSİKOLOJİ alanında en düşük sıklığa sahip olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda yazarların bilginin kesinlik derecesini yükselterek önermelerin gücünü ortaya koyma edimini dilselleştirdiği bu araçların FELSEFE alanı ile etkileşim halinde olduğu görülmektedir. Bu alandaki uzman yazarların, diğer alanlara göre daha yüksek sıklıkta vurgulayıcı kullanarak görüşlerini açıkça belirttiklerini ve okuyucunun değerlendirme alanını kısıtlayarak kişilerarası iletişim stratejilerini kullandıklarını iddia etmek yanlış olmayacaktır. PSİKOLOJİ alanındaki yazarlar ise bu araçları kullanmayı tercih etmemektedirler.

Grafik (2)'de bu durum ayrıntılı olarak görülmektedir:

Grafik (2):Vurgulayıcıların Disiplinlerarası Kullanım Sıklığı

Sonuç

Giriş Bölümünde de bahsedildiği gibi, bu çalışmada Sosyal Bilimler alanında yazılan Türkçe bilimsel metinlerdeki vurgulayıcı ve kaçınınsama alt ulamlarının kullanımına yönelik betimlemeler yapmak amaçlanmıştır.

Sosyal Bilimler alanında yazılmış olan Türkçe bilimsel metinler incelendiğinde kaçınınsamaların ve vurgulayıcıların, diğer alt ulamlara göre en düşük sıklıkla kullanılan alt ulamlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilimler disiplinleri açısından incelendiğinde ise her iki alt ulamın da en yüksek sıklıkla kullanıldığı disiplin Felsefe (Vurgulayıcılar: % 0,25 ve Kaçınınsamalar: % 0,29) olarak kendini göstermektedir. Kaçınınsamaların en düşük sıklıkla kullanıldığı alan Sosyoloji (% 0,09) iken Vurgulayıcıların en düşük sıklıkla kullanıldığı alan ise Psikolojidir (% 0,03).

Bu çalışmada incelenmiş olan bilimsel metinlerden elde edilen sonuçlar, vurgulayıcı ve kaçınınsamaların farklı alanlarda, farklı sıklıklarda kullanıldığını ve farklı alanların, farklı desenlemeler kullanma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır.

Sosyal Bilimler alanında yazılmış olan Türkçe bilimsel metinler incelendiğinde söz konusu disiplinlerde kaçınınsamalar ve vurgulayıcılar farklı sıklık değerlerine sahip olsalar da yazarlar tarafından kullanılan iki alt ulam olarak görülmektedir. Her bir disiplinin, vurgulayıcı ve kaçınınsamaları kullanım sıklıklarındaki bu farklılık, söz konusu disiplinin söylem topluluğu (discourse community) ve bilgiyi aktarma şekillerindeki farklılıklara bağlanabilir.

Bu çalışmada incelenmiş olan bilimsel metinlerden elde edilen sonuçlar, vurgulayıcı ve kaçınınsamalar gibi iki üstsöylem alt ulamının farklı alanlarda, farklı sıklıklarda kullanıldığını ve farklı alanların, farklı desenlemeler kullanma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda, daha farklı alanlar dahil edilerek ve daha büyük bir derlem kullanılarak bu çalışmanın genişletilmesi mümkünken Sosyal Bilimler alanındaki bilimsel makaleler ile örneğin daha farklı bir yazma ve söylem topluluğu kültürü olan Tıp, Biyoloji, Kimya gibi Pozitif Bilimler alanında karşılaştırmalı çalışmaların yapılması hem farklı savlama ve bilgi aktarma yöntemlerini hem de farklı stratejileri ortaya koyma açısından faydalı olacaktır. Bütün bu çalışmalardan elde edilecek veriler sayesinde, Türkçe bilimsel metin türünün bir deseni ortaya konarak bu alanda örneğin Türkçe bilimsel metin yazma stratejilerinin geliştirilmesi, bu alana önemli bir katkı olarak kendini gösterecektir.

Kaynakça

- Akbaş, E. (2012). Interactional Metadiscourse in Turkish Postgraduates' Academic Texts: A Comparative Study of How They Introduce and Conclude. *Journal on English Language Teaching*, 2(3), 35-45.
- Dağ Tarcan, Ö. (2017). Türkçe Bilimsel Metinlerde Etkileşimli Üstsöylem Belirleyicileri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 2, 176-194.
- Dağ Tarcan (2019), *Türkçe Sosyal Bilimler Alanında Yazılan Bilimsel Metinlerde Kullanılan Üstsöylem Belirleyicileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Dağ Tarcan (2020), *Türkçe Akademik Metinlerde Üstsöylem Belirleyicilerinin Kullanımı ve Akademik Yazma*, Türkçenin Eğitimi-Öğretiminde Kuramsal ve Uygulamalı Çalışmalar-11, Ankara Üniversitesi TÖMER Yayınları.
- Esmer, E. (2018), The Usage of Metadiscourse Markers in the Persuasive Texts Produced by the Students Learning Turkish as A Foreign Language, *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 216-228.
- Fidan, Ö. (2002). *Türkçe Bilimsel Metinlerde Üstsöylem Belirleyicileri*. Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara.
- Halliday, M. A. K. (1994). *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Hyland, K. (1996). Writing Without Conviction? Hedging in Science Research Articles, *Applied Linguistics*, Sayı 17, (4), s: 433-454.
- Hyland, K. (1998). Persuasion and Context: the Pragmatics of Academic Metadiscourse. *Journal of Pragmatics*, 30, 437-55.
- Hyland, K. (2000). *Disciplinary Discourses: Social Interactions in Academic Writing*. London: Longman.
- Hyland, K. ve Tse, P. (2004). Metadiscourse in Academic Writing: A Reappraisal. *Applied Linguistics*, 25(2), 156-77.
- Hyland, K. (2005). *Metadiscourse*. Continuum, London.
- Kan, M. O. (2016). The Use of Interactional Metadiscourse: A Comparison of Articles on Turkish Education and Literature. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 16(5), s: 1639-1648.
- Martin, J. (1992). *English Text: System and Structure*. Amsterdam: Benjamins.
- Myers, G. (1989). The Pragmatics of Politeness in Scientific Articles. *Applied Linguistics*, 10, s: 1-35.
- Schiffrin, D. (1980). Metatalk: Organisational and Evaluative Brackets in Discourse'. *Sociological Inquiry: Language and Social Interaction*, 50, s: 199-236.
- Uzun, L. (2002), Dilbilim Alanında Türkçe Yazılan Araştırma Yazılarında Metin Dünyasına İlişkin Düzenlemeler. *Türkçede Bilgi Yapısı ve Bilimsel Metinler*, Die Blaue Eule, Essen.
- Ünsal, Ö. (2008), *A Comparative Study Of Metadiscourse Used in Academic Texts in the Fields of Science and Social Sciences*, Yayınlanmamış Master Tezi, Adana.
- Zarei, G. R ve Mansoori, S. (2011). A Contrastive Study on Metadiscourse Elements Used in Humanities vs. Non Humanities across Persian and English, *English Language Teaching*, Sayı: 4, (1), s: 42-50.
- Zeyrek, D. (2009). Türkçe Söylem İşaretleme Çalışması: ODTÜ-MEDİD. http://medid.ii.metu.edu.tr/yayinlar/zeyrek09_turkce.pdf, Erişim Tarihi: 05.04.2020.